

BİLİMSEL TARTIŞMA ODAKLI EĞİTİMİN HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNDE STİGMAYI ANLAMA VE ÖNLEME ÜZERİNE ETKİSİ

THE IMPACT OF SCIENTIFIC DISCUSSION - ORIENTED EDUCATION ON UNDERSTANDING AND PREVENTING STIGMA IN NURSING STUDENTS

Nilgün ULUTAŞDEMİR

Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Gümüşhane/Türkiye

ORCID NO: 0000-0002-2231-5236

Nurşen KULAKAÇ

Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Gümüşhane/Türkiye

ORCID NO: 0000-0002-5427-1063

Sevda UZUN

Arş. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Gümüşhane/Türkiye

ORCID NO: 0000-0002-5954-717X

ÖZET

Bu çalışma, bilimsel tartışma odaklı eğitimin hemşirelik öğrencilerinde stigmayı anlama ve önleme düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Yarı deneysel ön test on test kontrol gruplu çalışmanın evrenini bir devlet üniversitesinde öğrenim gören Psikiyatri Hemşireliği dersini alan 104 öğrenci oluşturmuştur. Öğrenciler müdahale (n=21) ve kontrol (n=21) olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Araştırmada veriler, veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen soru formu ve Damgalama Ölçeği ile toplanmıştır. Kontrol grubundaki öğrencilerin damgalama eğilimi son test puanında azalma olmasına rağmen ilk test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı (p=0.765) saptanmıştır. Müdahale grubundaki öğrencilerin damgalama eğilimi son test puanında azalma olduğu ve bu azalmanın istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu bulunmuştur (p<0.001). Bilimsel tartışma odaklı eğitimin hemşirelik öğrencilerinde stigmayı anlama ve önleme düzeylerine etkisinin olduğu bulunmuş olup bu uygulamanın hemşirelik eğitiminde kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel tartışma odaklı eğitim, Hemşirelik öğrencisi, Stigma,**ABSTRACT**

This study was conducted to determine the effect of scientific discussion-oriented education on the level of stigma understanding and Prevention of students in nursing department. Semi-experimental pre-test-final test the universe of the control group study was composed of 104 students enrolled in Psychiatric Nursing at a State University. The students experiment (n=21) and intervention (n=21). Data in the study was collected with the question form and stamping scale developed by researchers as a data collection tool. The test group had a decrease in the last test score and this decrease was found to be a statistically significant difference (p=0.001). Although the control group had a decrease in the final test score, there was no statistically significant difference between the first test and the final test scores (p = 0.765). It has been found that scientific discussion-oriented education has an effect on the level of understanding and prevention of stigma of the students studying in the nursing department and it is suggested that this practice should be used in nursing education.

Keywords: Scientific discussion-oriented education; Nursing student; Stigma**GİRİŞ**

Bilimsel tartışma odaklı eğitim tekniği fen bilimleri alanında oldukça sık kullanılan fakat sağlık bilimleri alanında oldukça az kullanılan bir tekniktir. Bilimsel tartışma, öğrencilerin belirli bir konu ya da kavram hakkında düşüncelerini açıklamalarını sağlamak için kullanılan bir yöntemdir. Bilimsel tartışma odaklı eğitim ile öğrencilerin etkileşim içinde olmaları, kendi fikirlerini açıklamaları ve diğer öğrencilerin düşüncelerinin öğrenilmesine olanak sağlanır. Ayrıca bilimsel tartışma odaklı eğitimde öğrenciler kendine uygun fikirleri destekleyerek uygun olmayanlara karşı çıkar ve bu etkinlikler sonucunda fikirleri grup tarafından yeniden yapılandırılarak öğrenme gerçekleşir (King, 1997).

Stigma; bireyin çevresinin veya yaşadığı kültürün gereksinimi, belirli algıları ve anlayışı haricinde kalması durumunda, kişiye uygulanan rahatsız edici davranış ve tavırdır (Çam ve Çuhadır, 2011). Stigma birçok farklı olgu için gerçekleştirilse de bu duruma en çok maruz kalanlar ruhsal hastalığı olan kişilerdir. Toplumdaki bireyler kendisi için tehlike olarak gördüğü kişileri ötekileştirmeye çalışmaktadırlar (Bostancı, 2005).

Goffman (1963), damgalamanın üç türünü tanımlamıştır. Bunlar; fiziksel görünüş, kişisel karakter ve sosyal özelliklere yönelik olumsuz yargılardır. Literatürde yer alan bu tanımlamaların ötesinde damgalamanın üç bileşeni; kalıp yargı, önyargı ve ayrımcılık olduğu belirtilmektedir (Malas, 2019). Damgalamanın bir diğer boyutu; psikiyatrinin damgalanması ve ruh sağlığı ve hastalıkları hemşireliğinin lisans eğitimi sürecinde ve mezuniyet sonrasında öğrenciler tarafından sıklıkla yeğlenen bir bölüm olmamasıdır. Bu olumsuz tutum hemşire adaylarının mezuniyet sonrası ruh sağlığı alanında hizmet veren birimlerde çalışmayı istememeleriyle sonuçlanmaktadır (Happell ve ark., 2013).

Hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, öğrencilerin psikiyatri alanına ilgi duymasında ağırlıklı olarak teorik hazırlığın etkili olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin psikiyatri hemşireliğini bir tercih alanı olarak seçmelerinde alandaki damgalayıcı tutumların bir engel oluşturduğu belirlenmiştir (Üstün ve İnan, 2018). Psikiyatri hemşireliğini güçlendirmek ve öğrencilerin psikiyatri hastalarına yönelik daha pozitif bir bakış açısı kazanmalarını sağlamak için farklı öğretim teknikleriyle süreç desteklenmelidir. Bu öğretim teknikleri arasında örnek olay (kısa film), bilimsel tartışma odaklı eğitim, soru-yanıt, beyin fırtınası vaka temelli tartışma gibi farklı teknikler kullanılabilir (Happell ve ark., 2013; Üstün ve İnan, 2018). Hemşirelik öğrencilerinde stigmanın önlenmesine yönelik verilecek bilimsel tartışma temelli eğitimin öğrencilerin stigmanın önlenmesi konusunda olumlu tutum geliştirmeleri konusunda etkili olacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda hemşire adaylarının psikiyatri hastalarına yönelik stigmatı anlama ve önlemeye yönelik ülkemizde ve dünya literatüründe birçok çalışma yapılmıştır fakat geleceğin sağlık profesyonelleri olan hemşire adaylarının psikiyatri hastalarına yönelik stigmatı anlama ve önlemeye yönelik yapılan bilimsel tartışma odaklı eğitim tekniğiyle yapılmış herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Öğrenenlere analiz, sentez ve değerlendirme becerilerinin kazandırıldığı bilimsel tartışma odaklı eğitim tekniğiyle yapılmış bu çalışmayla hem öğrencilerin stigmanın önlenmesi konusunda olumlu tutum geliştirmeleri sağlanacak hem de gelecekte yapılacak diğer çalışmalara örnek teşkil edebileceği ve büyük katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma, hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerde bilimsel tartışma odaklı eğitimin stigmatı anlama ve önleme düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu araştırmada, bilimsel tartışma odaklı eğitimin hemşirelik öğrencilerinde stigmatı anlama ve önleme düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla ön test – son test kontrol gruplu yarı deneysel olarak yapılmıştır.

Araştırma soruları

1. Hemşirelik öğrencilerinin damgalama eğilim düzeyleri nasıldır?
2. Hemşirelik öğrencilerinde bilimsel tartışma odaklı eğitim stigmatı anlama ve önlemede etkili midir?

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2019-2020 akademik yılı güz döneminde bir devlet üniversitesinde öğrenim gören ve psikiyatri hemşireliği dersini alan 104 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem hesaplaması G Power 3.1.9.7 paket programı ile yapılmıştır. Bayramlık ve Uluğ'un (2019) yaptığı çalışmadaki Damgalama ölçeği puan ortalamaları esas alınarak evreni temsil edecek örneklem 0,05 anlamlılık düzeyi, 0,39 etki büyüklüğü ve %80 güç oranı ile toplam 78 öğrenci olarak bulunmuştur. Veri kayıpları olabileceği düşünülerek çalışmaya 45 müdahale ve 45 kontrol olmak üzere 90 öğrenci ile başlanmıştır. Bazı öğrenciler sağlık sorunları, devamsızlık gibi nedenlerle çalışma dışı bırakılmıştır. Çalışma sonucunda dahil edilme kriterlerine uyan ve gönüllülük esasına göre gruplara ayrılan müdahale grubunda 21 öğrenci, kontrol grubunda 21 öğrenci ile tamamlanmıştır. Öğrencilerin gruplara ayrılmasında psikiyatri hastalarına karşı ön yargısının olması ve mezuniyet sonrası psikiyatri kliniğinde çalışmayı istememesi göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmaya dahil edilme kriterleri; çalışmaya katılmaya gönüllü olmak, bilimsel tartışma odaklı eğitim sürecinde (6 Hafta) tüm derslere katılmış olmak ve daha önce stigma konusunda bir eğitime/seminere vb. katılmamış olmak olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, soru formu ve Damgalama Ölçeği ile toplanmıştır.

Soru Formu: Soru formunda öğrencilerin cinsiyet, yaş, medeni durum, yaşadığı coğrafi bölge vb. yönelik sorular yer almaktadır.

Damgalama Ölçeği: Damgalama ölçeği (DMÖ) psikolojik damgalama eğilimini ölçmek amacıyla Yaman ve Güngör tarafından 2013 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin cronbach alpha güvenilirlik sayısı 0,84 olarak hesaplanmıştır. DMÖ 22 maddeden oluşmaktadır. 5'li Likert tipi olan ölçekten alınabilecek en düşük puan 22, en yüksek puan ise 110'dur. DMÖ'den 55 (2,5-orta değer ile 22-madde sayısı çarpılarak) puanın altında alan bireylerin damgalama eğiliminin düşük, üstünde alan bireylerin ise damgalama eğiliminin yüksek olduğu söylenebilir (Yaman ve Güngör, 2013). Bu çalışma için cronbach alpha güvenilirlik sayısı 0,83 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma, ön test ve son testlerin uygulanması dahil altı hafta boyunca sürmüştür. Kontrol grubundaki öğrencilere 'stigmatı anlama ve önleme' temalı anlatım şeklinde ders verilmiştir. Teorik derste, 60-90 dakikalık Power point sunumu, soru-cevap ve tartışma yöntemi kullanılmıştır. Müdahale grubuna teorik ders ile birlikte stigmatı anlamak ve önlemek ile ilgili bilimsel tartışma odaklı eğitim yöntemi verilmiştir. Uygulamalar başlamadan önce ön testler ve uygulama sonunda son testler uygulanmış, tüm testlere katılan öğrencilerin test puanları değerlendirmeye alınmıştır.

Müdahale Grubunda Bilimsel Tartışma Odaklı Eğitimin Uygulanması

Müdahale grubundaki öğrencilere teorik dersin yanı sıra 6 hafta süresince stigmatı anlama ve önleme ana temalı bilimsel tartışma temelli eğitim verilmiştir. Aşağıda bilimsel tartışma temelli eğitim içeriği ve yapılan etkinlikler belirtilmiştir.

Hafta 1: Stigmanın tanımı ve önemi hakkında konuşulmuştur. Öğrencilere beyin fırtınası yoluyla stigma ve ilişkili kavramlar hakkında bildiklerini söylemeleri desteklenmiştir. Ortalama 40 dakika öğrencilerle stigma hakkında konuşulmuştur. Tartışma ortamı yaratılarak öğrencilerin soru sorması desteklenmiştir.

Hafta 2: Geleceğin sağlık profesyonelleri olan hemşirelerin psikiyatrik hastalıklara ilişkin kendi tutum ve inançlarının farkına varabilmesi için empati yapmaları istenmiştir. Bunun için gönüllü olan iki öğrencinin rol play yapması istenmiştir. Diğer öğrenciler rol play yapan öğrencileri izlemiştir. Daha sonra rol play yapan öğrencilere neler hissettikleri sorulmuş ve sınıf ortamında tartışılmıştır. Ortalama 45 dakika süren uygulamalar sonrası öğrencilerden geri bildirim alınmıştır.

Hafta 3: Öğrencilere kendi yaşadıkları bölgelerde ruhsal hastalığa sahip bireylere nasıl yaklaşımlar sergilendiği konusunda sorular sorulmuştur. Sorulan sorularla öğrencilerin stigma konusunda farkındalık kazanmaları sağlanmıştır. Ortalama 40 dakikalık süren tartışma sonunda öğrencilerden geri bildirim alınmıştır.

Hafta 4: Her bir öğrenciden bir psikiyatrik tanısı olduğunu ve toplumda neler hissedebileceğini, neler yaşayabileceğini düşünmesi istenmiştir. Öğrencilere birkaç dakika süre verilerek sonrasında öğrencilerin görüşleri alınmış ve neler hissettiklerini söylemeleri istenmiştir. Öğrencilerden bazıları çok kötü hissettiğini, toplumda dışlanmanın çok kötü bir şey olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerden beşinci hafta için stigmanın önlenmesi konusunda bir bilimsel makale araştırması ve onu okuması için ödev verilmiştir.

Hafta 5: Öğrencilerden öncelikle istenen ödev hakkında konuşulmuştur. Çoğu öğrencinin stigma ve önlenmesi konusunda bir bilimsel makale okuduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin okudukları makaleler konusunda konuşuldu ve üzerinde tartışılmıştır. Öğrenciler soru sormaları için cesaretlendirilmiş ve soruları cevaplandırılmıştır. Damgalamayla mücadelede yönelik öğrencilikte yapılan stigmanın mezuniyetten sonra çalışma branşı tercihini nasıl etkilediği konuşulmuştur. Hemşirelerin stigma konusunda duyarlı olmaları gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. 40 dakika süren tartışma etkinliği sonunda öğrencilerden psikiyatri kliniğinde çalışmaya yönelik olumlu geri bildirimler alınmıştır.

Hafta 6: Son haftada genel beş hafta boyunca yapılan etkinlikler üzerine konuşulmuş ve öğrencilerin her birinin tek tek düşüncelerini ifade etmesi istenmiştir. Her bir öğrenciden stigma, stigmanın önlenmesi, stigmanın önlenmesinde hemşirenin önemi vurgulanmıştır. Daha sonra öğrencilere son test yapılarak oturum bilimsel tartışma eğitimi sonlandırılmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 23.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra verilerin normal dağılımı için Kolmogorov-Smirnov test uygulanmıştır. Normal dağılım göstermeyen verilerin değerlendirilmesinde Mann-Whitney U test ve Wilcoxon test kullanılmıştır. p değeri <0.05 istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu araştırma için ilgili üniversitenin Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 07/2020 sayılı izin alınmıştır. Hemşirelik öğrencilerinden gönüllülük ilkesi doğrultusunda bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilere yapılmış olup verilen eğitimin etkinliği değerlendirilmiş ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilere uygulanan bilimsel tartışma odaklı eğitim etkili olduğu için kontrol grubundaki öğrencilere 2019-2020 akademik yılı bahar döneminde eğitim planlaması yapılmış olup COVID-19 pandemisi sebebiyle kontrol grubundaki öğrencilere bilimsel tartışma odaklı eğitim yapılamaması araştırmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $21,66 \pm 1,00$ yıl (min:20; max:25) ve %76,2'si kadındır. Öğrencilerin %83,3'ü yurttan kalmakta ve %52,1'i yaşamının büyük çoğunluğunu ilde geçirmiştir. Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımında müdahale ve kontrol grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmemiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

	Müdahale n (%)	Kontrol n (%)	P
Yaş (Ort±SS)	21,57±0,97	21,76±1,04	0,695
Cinsiyet			
Kadın	15 (71,4)	17 (81)	0,469
Erkek	6 (28,6)	4 (19)	
Yaşanılan Yer			
Köy	1 (4,8)	4 (19)	0,301
İlçe	9 (42,9)	6 (28,6)	
İl	11 (52,4)	11 (52,4)	
Şuan Kalınan Yer			
Yurt	16 (76,2)	19 (90,5)	0,214
Öğrenci evi	5 (23,8)	2 (9,5)	

Kontrol ve müdahale grubundaki öğrencilerin ilk test ve son test puanları Tablo 2'de verilmiştir. Kontrol grubunun son test puanında azalma olmasına rağmen ilk test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$). Müdahale grubunun son test puanında azalma olduğu ve bu azalmanın istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu bulunmuştur ($p = 0,001$). Müdahale ve kontrol gruplarının ön test ($p > 0,05$) ve son test ($p > 0,05$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Müdahale ve Kontrol Grubu Öğrencilerin İlk ve Son Ölçüm Damgalanma Ölçeği Puanları

	Müdahale Ort±SS	Kontrol Ort±SS	p
Ön Test	54,80±9,10	54,71±9,17	0,970
Son Test	50,00±8,91	54,19±7,70	0,115
P	0,001	0,765	

Müdahale ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin cinsiyete göre ön test ve son test puanları karşılaştırıldığında; kadın öğrencilerin son test puanlarında azalma olduğu ve bu azalmanın istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu bulunmuştur ($p = 0,008$). Müdahale ve kontrol grubundaki erkek öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$). Müdahale grubundaki köy/ilçe ve ilde yaşayan öğrencilerin son test puanlarının azaldığı; ön test ($p = 0,016$) ve son test ($p = 0,036$) puanları arasındaki bu azalmanın istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturduğu belirlenmiştir. Yaşanılan yere göre kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Müdahale grubundaki yurttaki kalan öğrencilerin son test puanlarının azaldığı ve bu azalmanın istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturduğu belirlenmiştir ($p=0,05$). Kontrol grubundaki öğrencilerin kaldıkları yere göre ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Müdahale ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Bazı Tanıtıcı Özelliklerine Göre Damgalanma Ölçeği Puanları

	Müdahale		P	Kontrol		p
	Ön Test Ort±SS	Son Test Ort±SS		Ön Test Ort±SS	Son Test Ort±SS	
Cinsiyet						
Kadın	55 (49-63)	50 (43-53)	0,008	55 (47-63)	53 (48-60)	0,678
Erkek	59 (51-60)	53 (43-60)	0,072	57 (52-65)	55 (45-63)	0,273
p	0,696	0,533		0,445	0,964	
Yaşanılan Yer						
Köy/İlçe	55 (46-60)	49 (42-58)	0,016	54 (46-59)	52 (46-58)	0,838
İl	58 (50-63)	50 (44-59)	0,036	60 (50-63)	55 (50-60)	0,414
p	0,525	0,751		0,259	0,525	
Şuan Kalınan Yer						
Yurt	57 (49-63)	50 (41-59)	0,005	55 (48-63)	53 (46-60)	0,844
Öğrenci evi	55 (47-59)	48 (45-52)	0,104	56 (39-45)	54 (39-43)	0,180
p	0,619	0,804		0,857	0,857	

TARTIŞMA

Müdahale ve kontrol gruplarına ayrılan öğrenciler çalışmanın bağımsız değişkenleri yönünden homojen dağılım gösterdiği için istatistiksel açıdan karşılaştırmaya uygun olduğu bulunmuştur. Çalışmamızın ön testinde öğrencilerin ruhsal hastalığı olan bireylere karşı orta düzeyde stigma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Ayrıca araştırmamızın bilimsel tartışma odaklı eğitim sürecinde öğrenciler tarafından ruh sağlığı sorunları olan kişilerin ‘tehlikeli’ olarak algılandığı ifade edilmiştir. Bu durumun öğrencilerin psikiyatrik hastalıklar hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları nedeniyle geliştiği düşünülmektedir. Literatürde yapılan çalışmalarda bu çalışmanın bulgusu ile benzer şekilde öğrenci hemşirelerin psikiyatri hastalarına yönelik korku hissettikleri ve onlara karşı olumsuz bir tutum sergiledikleri belirtilmektedir (Artur ve ark., 2010; Artur ve ark., 2010; Ersoy ve ark., 2008).

Bu çalışmada sadece psikiyatri hemşireliği dersi alan kontrol grubu öğrencilerinin son testte stigma eğiliminde bir değişiklik olmadığı bulunmuştur. Erbaydar ve Çilingiroğlu (2010) ise tıp fakültesi öğrencilerinin 6 yıllık tıp eğitiminin ruhsal hastalıklara yönelik tutum üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla yaptıkları çalışmada öğrencilerin tutum puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (Erbaydar ve Çilingiroğlu, 2010). Ayrıca sağlık çalışanlarının psikiyatrik sorunu olan hastalar arasındaki sosyal mesafenin sağlık profesyoneli olmayan bireylerden farklı olmadığı gösterilmiştir (Nordt ve ark., 2006).

Uygulanan bilimsel tartışma odaklı eğitim ile müdahale grubundaki öğrencilerin damgalama eğilimlerinin anlamlı olarak azaldığı tespit edilmiştir. Shafer ve ark. (2011) hemşirelerin, bireylerin kültür ve inançlarını desteleyecek şekilde stigma ve ayrımcılığı önleyecek eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (Shafer ve ark., 2011). Literatürde bu çalışmanın bulgusu ile benzer şekilde psikiyatri hastalarına yönelik stigmatı önlemek amacıyla yapılan eğitim temelli deneysel çalışmalarda öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde değiştiği görülmüştür (Chung, 2005; Stuart, 2006; Lincoln ve ark., 2006; Kerby ve ark., 2008; Rahmen ve ark., 1998; Pinfold ve ark., 2003; Gaebel ve Baumann, 2003; Stuhmiller, 2003; Hickling ve ark., 2011). Hickling ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında bazı eğitim programlarının psikiyatrik hastalıklara yönelik algı ve tutumları daha olumlu hale dönüştürdüğünü göstermiştir (Hickling ve ark., 2011). Altındağ ve ark. (2006) tıp fakültesi öğrencilerine şizofreni hastalarına yönelik stigmatın önlenmesi için uyguladığı eğitim programında ise; müdahale grubundaki öğrencilerin uygulama sonrası şizofreniye yönelik daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını ve sosyal mesafenin azaldığını belirtmişlerdir (Erez, 2019).

Bu çalışmada müdahale grubundaki erkek öğrencilerin damgalama puanlarının daha yüksek olduğu ancak istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur. Literatürde damgalama eğiliminin cinsiyet üzerine etkisini gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bunların bazılarında bu çalışma bulgularına benzer olarak damgalamanın erkek öğrencilerde kadın öğrencilere göre anlamlı şekilde fazla olduğu belirtilirken (Gargari, 2015; Avcil, 2014) bazılarında ise cinsiyetin damgalama üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır (Avcil, 2014). Ayrıca bu

çalışmada öğrencilere uygulanan bilimsel tartışma odaklı eğitimin kadın öğrencilerde damgalama eğilimini azalttığı bulunmuştur. Literatürde bu çalışmanın bulgusu ile benzer şekilde kadın öğrencilerin damgalama eğiliminin daha az olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Nordt ve ark., 2006; Ay ve ark., 2006).

Bu araştırmada yaşamının büyük çoğunluğunu şehirde geçiren öğrencilerin istatistiksel olarak anlamlı olmasa bile damgalama eğilimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Hem kırsalda hem de şehirde yaşayan müdahale grubundaki öğrencilerin bilimsel tartışma odaklı eğitim sonrası damgalama eğilimlerinin azaldığı tespit edilmiştir. Erbaydar ve Çilingiroğlu (2010) çalışmasında ilçede yaşayan öğrencilerin psikiyatri hastalarına yönelik pozitif tutumlarının daha yüksek düzeyde olduğu belirtilmektedir (Erbaydar ve Çilingiroğlu, 2010). Bu çalışmada yurttan kalan müdahale grubu öğrencilerinin uygulama sonrası son test puanlarının azaldığı ve daha az damgalama eğiliminde oldukları bulunmuştur. Literatürde bu bulguyu destekleyen ya da karşıt herhangi bir sonuç ile karşılaşmamıştır. Bu konuda literatüre katkı sağlayacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, bilimsel tartışma odaklı eğitimin uygulandığı müdahale grubu ile ders müfredatının uygulandığı kontrol grubunun stigmatı anlama ve önleme son-test puanları arasında müdahale grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre bilimsel tartışma odaklı eğitimin uygulandığı müdahale grubundaki öğrencilerin stigmatı anlama ve öğrenme konusunda daha fazla farkındalık kazandığı ve bilimsel odaklı eğitim müdahalesinin, stigmatizasyon tutumunda olumlu olarak etki sağladığı görülmüştür.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Ruhsal hastalığı olan bireylere karşı olumlu düşünce ve uygulamaları daha da geliştirebilmek için hemşirelik bölümü öğrencilerine psikiyatrik hastalığa sahip bireylere yaklaşım ile ilişkili eğitimler verilmesi ve müfredat çalışmalarının yapılması,
- Ruhsal hastalığa sahip bireylerin toplumla entegrasyonunun sağlanması ve damgalama önlenmesi konularında hemşirelik bölümü öğrencilerinin liderlik yapacağı sosyal sorumluluk projelerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin aktif katılımlarının sağlanması,
- Hemşirelik müfredat programlarına bilimsel tartışma odaklı etkinliklerin artırılması,
- Bilimsel tartışma odaklı eğitim stigmatı anlama ve önleme üzerine etkisini incelemek amacıyla daha büyük gruplarla çalışmalar ya da bireylerin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi için nitel çalışmalar yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Altındag, A., Yanık, M., Ucak, A., Alptekin, K. and Ozkan M. (2006). Effects of an Antistigma Program on Medical Students' Attitudes Towards People with Schizophrenia. *Psychiatry Clin Neurosci*, 60: 283-288.
- Arthur, C.M., Hickling, F.W., Robertson-Hickling, H., Haynes-Robinson, T., Wendel, A. and Whitley, R. (2010). Mad, Sick, Head Nuh Good': Mental Illness Stigma in Jamaican Communities. *Transcultural Psychiatry*, 47: 252-275.
- Avcil, C. (2014) *Psikiyatrik Hasta Yakınlarında Damgalama ve İlişkili Faktörler (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, 2014.
- Ay, P., Save, D. and Fidanoğlu, O. (2006). Does Stigma Concerning Mental Disorders Differ Through Medical Education? *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 41: 63-67.
- Bostanci, N. (2005). Stigma for Individuals with Mental Disorders and Reduced Practices. *The Thinking Man Journal of Psychiatry Neurology Science, Psychiatry Neurology Science Journal*, 18: 32-38.
- Chung, K.F. (2005). Changing The Attitudes of Hong Kong Medical Students Toward People with Mental Illness. *J Nerv Ment Dis*, 193: 766-768.
- Çam, O. and Cuhadar, D. (2011). Stigma Process and Internalized Stigma in Individuals with Mental Illness. *Journal of Psychiatric Nursing*, 2: 136-140.
- Dixon, R.P., Roberts, L.M., Lawrie, S., Jones, L.A. and Humphreys, M.S. (2008). Medical Students' Attitudes to Psychiatric Illness in Primary Care. *Med Educ*, 42(11): 1080-1087.
- Erbaydar, P.N. ve Cilingiroğlu, N. (2010). Does Medical Education Influence The Attitudes of Medical Students Towards Individuals with Mental Health Problems?. *Turkish Journal of Psychiatry*, 21: 114-125.

- Erez, R. (2019). Toplumda Damgalama Eğilimi ve Hükümlülere Yönelik Sosyal Mesafe İle İlişkili Faktörler (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Bağımlılık ve Adli Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Ersoy, M.A., Özdemir, N. ve Savaş, H.A. (2008). Tıp Fakültesi ve Hemşirelik Öğrencilerinde Alkol ve Madde Kullanımıyla İlgili Tutumlar. *Bağımlılık Dergisi*, 9: 9-13.
- Gaebel, W. and Baumann, A.E. (2003). Interventions to Reduce The Stigma Associated with Severe Mental Illness: Experiences from The Open The Doors Program in Germany. *Can J Psychiatry*, 48: 657-662.
- Gargari, S.G. (2015). Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Üç Farklı Fakülte Öğrencilerinin Alkol ve Madde Bağımlılığına Yönelik Damgalamaları (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2015.
- Happell, B., Welch, T., Moxham, L. and Byrne, L. (2013). Keeping The Aime Alight: Understanding and Enhancing Interest in Mental Health Nursing As A Career. *Arch Psychiatr Nurs*, 27: 161-165.
- Hickling, F., Roberston-Hickling, H. and Paisley, V. (2011). Deinstitutionalization and Attitudes Toward Mental Illness in Jamaica: A Qualitative Study. *Revista Panamericana de Salud Publica*, 29: 169-176.
- Jackson, D. and Heatherington, L. (2006). Young Jamaicans' Attitudes Toward Mental Illness: Experimental and Demographic Factors Associated with Social Distance and Stigmatizing Opinions. *Journal of Community Psychology*, 34: 563-576.
- Kerby, J., Calton, T., Diambro, B., Flood, C. and Glazebrook, C. (2008). Anti-Stigma Films and Medical Students' Attitudes Towards Mental Illness and Psychiatry: Randomised Controlled Trial. *Psychiatric Bulletin*, 32: 345-349.
- King, A. (1997). Ask To Think Tell Why: A Model of Transactive Peertutoring Forscaff Olding Higher Level Complex Learning. *Educational Psychologist*, 32: 221-235.
- Lincoln, T.M., Arens, E., Berger, C. and Rief, W. (2008). Can Antistigma Campaigns Be Improved? A Test of The Impact of Biogenetic Psychosocial Causal Explanations on Implicit and Explicit Attitudes to Schizophrenia. *Schizophr Bull*, 34: 984-994.
- Malas, E.M. (2019). Ruhsal Bozukluklara Karşı Stigma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8: 1170-1188.
- Nordt, C., Rössler, W. and Lauber, C. (2006). Attitudes of Mental Health Professionals Toward People with Schizophrenia and Major Depression. *Schizophrenia Bulletin*, 32: 709-714.
- Pinfold, V., Toulmin, H., Thornicroft, G., Huxley, P., Farmer P. and Graham, T. (2003). Reducing Psychiatric Stigma and Discrimination: Evaluation of Educational Interventions in UK Secondary Schools. *Br J Psychiatry*, 182(4): 342-346.
- Rahman, A., Mubbashar, M.H., Gater, R. and Goldberg, D. (1998). Randomised Trial of Impact of School Mental-Health Programme in Rural Rawalpindi, Pakistan. *Lancet*, 352: 1022-1025.
- Schafer, T., Wood, S. and Williams, R. (2011). A Survey Into Student Nurses' Attitudes Towards Mental Illness: Implications for Nurse Training. *Nurse Education Today*, 31: 328-332.
- Stuhmiller, C.M. (2003). Breaking Down The Stigma of Mental Illness Through An Adventure Camp: A Collaborative Education Initiative. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health (AeJMH)*, 2: 1-9.
- Stuart, H. (2006). Reaching Out To High School Youth: The Effectiveness of A Videobased Antistigma Program. *Can J Psychiatry*, 51: 647-653.
- Üstün, B. ve İnan, F.Ş. (2018). Psikiyatri Hemşireliği Uygulaması Örneği: Stigma Karşıtı Eğitim Programı/Psikiyatri Hemşireliği Uygulamasına Bir Örnek: Damgalamayla Mücadele Eğitim Programı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15: 131-135.
- Yaman, E. ve Güngör, H. (2013). Damgalama (Stigma) Ölçeği'nin Geliştirilmesi, Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11: 251-257.